

“Vješala”, središnje spomen obilježje, rad Vanje Radauša, podignuto 1961. godine žrtvama gospićke grupe logora, nedaleko od pravoslavnog groblja u Jasikovcu kod Gospića. Srušeno u ratu 90-ih i do danas nije obnovljeno.

Smiljan, 30. lipnja 2018. Postavljanje Časnog križa uz masovnu grobnicu.

Jama Badanj iznad sela Stupačinovo, Velebit; FOTO: Dani(j)el Simić 2021.

Smiljan Nikole Tesle, stratište srpskog naroda 1941. godine

Selo Smiljan nalazi se gotovo u samom epicentru teritorija koje pokriva tzv Gospićka logorska grupa. Srpsko stanovništvo Smiljana i okolice teško je stradalo od oružanih formacija Nezavisne Države Hrvatske u periodu 1941 – 1945. godine.

Kad je izbio Drugi svjetski rat, protojerej Matija Stijačić bio je na čelu smiljanske parohije u Gospiću.

Službovao je u Americi i Kanadi, a na prijedlog Nikole Tesle, s kojim je bio vrlo blizak, vratio se da služi u crkvi u kojoj je prije služio Milutin

Tesla, Nikolin otac.

Tu je služio kao protojerej smiljanske parohije od 1935. do 12. travnja 1941. godine. Tada su ga ustaše uhitile i odvele u gospićki zatvor, gdje su ga podvrgli strašnim mukama.

Život su mu okončali na Velebitu, a njegovo unakaženo tijelo bacili u jednu od velebitskih jama. Njegov sin Slavko otišao je u jesen 1941. godine tražiti otetog oca, ali su i njega uhvatile i ubile ustaše u Gospiću.

Desno od ulaza u pravoslavnu crkvu Svetih apostola Petra i Pavla u Smiljanu, nalazi se masovna grobnica s tijelima ne manje od 560 ubijenih Srba iz Smiljana i okolice, među njima rođaka i prezimenjaka Nikole Tesle, ubijenih 1941. - 1945. od strane ustaša.

Uz tu grobnicu Udruga Jadovno 1941. postavila je 2018. godine drveni pravoslavni križ, a nedugo zatim Eparhija gornjokarlovačka postavila je mramorni križ, djelo i dar Jadovničana, pokojnog kipara Mirka Čelića.

Iznad grobnice nalazi se pravoslavno groblje koje šuma polako guta.

Na zidovima Smiljanske crkve, osim uobičajenih vjerskih prizora, možete vidjeti i fresku s motivom krštenja Nikole Tesle, ali i Svete novomučenike Jadovničke, tj. fresku posvećenu žrtvama ustaškog logora smrti Gospić - Jadovno - Pag.

Udruga građana "Jadovno 1941."

Adresa: Cerska 38, 78000 Banja Luka, R. Srpska, BiH
Telefon: +387 65 511 130 ; Email: udruzenje@jadovno.com

www.jadovno.com

41 | **Jadovno**

HR

Udruga potomaka i štovatelja žrtava kompleksa logora smrti Nezavisne Države Hrvatske Gospić - Jadovno - Pag iz 1941. godine

PROTIV ZABORAVA

Jadovničani iznose Časni križ na rt Slana, pobijenim Srbima na otoku Pagu 1941. godine.

Film: „Krst nad jamom“

Pokolj.org

JADOVNIČKI PROGLAS

Mi, potomci i štovatelji žrtava Jadovna, 2010. godine, sedam desetljeća nakon Pokolja, zločina Genocida koji je nad srpskim narodom počinila Nezavisna Država Hrvatska, ustanovili smo 24. lipnja kao „Dan sjećanja na Jadovno 1941.“

Na području te monstrum države gotovo da nema nijedne srpske obitelji čiji rođaci u izravnoj ili pobočnoj liniji nisu nevino stradali na nekom od stratišta te zloglasne tvorevine.

Kompleks logora smrti Gospić - Jadovno - Pag bio je 1941. godine, prvi, pomno planirani centar za ubijanje u NDH.

Time je ovaj zločin postao povijesni i društveni problem prema kojem se moramo odnositi dostojanstveno i odgovorno.

Nigdje kasnije, u kraćem vremenskom razdoblju, ludilo nije tako pobjedilo u tako masovnim likvidacijama. Tome je u prilog išla ranija priprema i prirodne prilike terena, jer na relativno malom prostoru postoji obilje kraških jama u kojima su žrtve likvidirane uglavnom ručnim postupcima, klanjem i maljevima, ubijane i bacane. Žrtve su uglavnom bili Srbi i Židovi, ali bilo je i drugih.

Pripadali su svim nomenklaturama i zanimanjima tog vremena. Ovdje su na najbezobzirniji način likvidirana i 73 svećenika Srpske pravoslavne crkve, što znači svaki treći od ukupnog broja likvidiranih svećenika u NDH.

Budući da su dovedeni sa svih područja i zahvatili sve društvene strukture, ovim je presedanom uspostavljeno pravilo za genocidne postupke i primjenu rasnih zakona protiv nehrvata u NDH.

Činjenica da je to bio prvi zločinački pothvat, da je bio masovan i da se od njega jednostavno odustalo iz tehničkih razloga, širenjem talijanske reokupacijske zone, uzdiže ovaj masovni zločin u prvu praksu antiljudskog ludila, koje do sada nije niti osuđeno u povijesnom smislu, niti obilježeno.

Naprotiv, ono je zanemareno do točke negacije. To nas prisiljava kao srodnike, da s velikom boli u srcu i u najboljoj namjeri podsjetimo javnost da se solidarizira s nama u zajedničkoj komemoraciji.

Mrtvi nemaju glasa i ne mogu se braniti, jer nisu mogli obraniti ni goli život.

Naša je zajednička dužnost braniti njihova privremena prebivališta, zemne ostatke poštivati, spomenike i krsna znamenja podižemo, da se za njih molimo i zločin prokazujemo svim civiliziranim sredstvima.

Na mjestu koncentracijskog logora Jadovno, 24. lipnja 2010.

Ukratko o kompleksu logora smrti Gospić - Jadovno - Pag iz 1941. godine

Vlasti NDH su već u travnju 1941. godine nizom zakonskih odredbi ozakonile zločin i započele osnivanje koncentracijskih logora: "Danica" kod Koprivnice i "Gospić" u Lici.

Ti su logori organizirani znatno prije 25. studenoga 1941., kada je poglavnik NDH Ante Pavelić izdao zakonsku odredbu o upućivanju nepoćudnih i pogibeljnih osoba na prisilni boravak u koncentracijske i radne logore. Ustaše su, uz potporu i pomoć domaćeg hrvatskog stanovništva, već sljedećeg dana nakon proglašenja NDH, odnosno 11. travnja, počele uhićivati Srbe Gospića i okolice te ih uz teške batine zatvarale u zatvor Okružnog suda (tzv. Gericht) i njegovo ograđeno dvorište, gdje se moglo kratko vrijeme zadržati 2500 - 3000 zatočenika.

Već tijekom svibnja i početkom lipnja ustaške i druge hrvatske oružane snage počele su vlakovima u kompozicijama stočnih vagona dovoziti stotine uhićenih muškaraca, žena i djece, uglavnom Srba, ali i Židova, s područja cijele NDH. Područje gospićkog logora ubrzo je postalo premalo, pa je Ministarstvo unutarnjih poslova NDH na čelu s Andrijom Artukovićem u velebitskom rukavcu i na otoku Pagu, daleko od očiju javnosti, osnovalo četiri nova logora, formirajući Gospić. - Jadovno - kompleks logora smrti Pag.

Spomen ploča na Slani, otok Pag, za ne manje od 8.000 žrtava, tri puta postavljena i rušena 1991., 2010. i 2013. godine. Do danas neobnovljena.

Logor smrti "Jadovno" osnovan je u prvoj polovici svibnja 1941. godine na Velebitu, 22 km sjeverozapadno od Gospića, na proplanku zvanom Čačić - Dolac, na 1.200 m nadmorske visine, duboko u šumi pod vedrim nebom, u dužini od 50 metara. i širine 25 metara. Početkom lipnja taj je prostor proširen na 90 x 70 m, a potom 24. lipnja na konačni prostor od 180 x 90 metara, osiguran dvostrukom bodljikavom žicom visine 4 metra.

U blizini je jedna od kraških jama u kojoj su ubijane žrtve.

Smiljan, Lika 19. lipnja 2021. na Dan sjećanja na Jadovno 1941.

Istodobno su na otoku Pagu, na rtu Slana, formirali jedan logor za Srbe i jedan za Židove.

U kompleks logora, mjesta za likvidaciju, uvršteni su koncentracijski logor na željezničkom kolodvoru Gospić te koncentracijski logori Ovčara kod Gospića i Stupačinovo u Baškim Oštarijama, kao i brojne jame bezdanice u Lici, Velebitu i podvelebitskom podgorju.

U mjestu Metajna na Pagu, u tri postojeće zgrade, formirali su prvi logor za žene i djecu u Drugom svjetskom ratu.

U ovom kompleksu logora smrti, prema istraživanju dr. Đure Zatezala, od 11. travnja do 21. kolovoza 1941, dakle u samo 132 dana postojanja, s cijelog područja NDH dovedeno je 42.246 muškaraca, žena i djece, a ubijeno ih je na najokrutniji način ne manje od 40.123. Od toga broja je ne manje od 38.010 Srba, a među njima 73 svećenika Srpske pravoslavne crkve.

Njih ne manje od 2.123, zločinci nisu uspjeli ubiti jer ih je u tome spriječila reokupacija područja od strane talijanskih fašista, pa su 19 - 21. kolovoza 1941. vlakovima prevezeni u logor Jastrebarsko, gdje je jedan broj žena i djece ostao zatočen, a ostali su otpremljeni u novoosnovani logor Jasenovac, gdje su bili među prvim zatočenicima logora Krapje i Bročice (logor Jasenovac 1 i 2).

Posmrtni ostaci nesretnih žrtava nikada nisu ekshumirani iz kraških jama, identificirani i pokopani. I ono malo spomen obilježja podignutih nakon Drugog svjetskog rata, u ratu 90-ih potpuno je uništeno.

Udruga građana Jadovno 1941. od kraja 2009. godine nastoji objelodaniti istinu o Pokolju, zločinu Genocida počinjenom na tom području, pronaći i evidentirati položaje kraških jama i drugih masovnih grobnica, obnoviti skromnu spomeničku baštinu i sačuvati sjećanje na nevine žrtve.

Od 2010. godine udruga Jadovno 1941. organizira molitveno-komemorativne skupove krajem lipnja u Lici, na Velebitu i na otoku Pagu povodom obilježavanja Dana sjećanja na Jadovno 1941.

Na deset mjesta masovnih stratišta udruga je postavila drvene, pravoslavne križeve.